

РАЗІН Денис Костянтинівич,
*курсант курсу № 2 факультету забезпечення
державної безпеки Київського інституту
Національної гвардії України.*

Науковий керівник:
БЕЙКУН Андрій Леонардович,
*кандидат юридичних наук, доцент,
викладач кафедри забезпечення державної
безпеки Київського інституту Національної
гвардії України*

ЗМІСТОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПОНЯТІЙНИХ КАТЕГОРІЙ З ПИТАНЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ У СУЧАСНОМУ ВИМІРІ

Внаслідок збройної агресії російської федерації проти України накопичений потенціал загроз національній безпеці досяг рівня, за якого без розробки і впровадження цілеспрямованої системної державної політики захисту національних інтересів та належних механізмів її реалізації на порядку денному може постати питання про існування України як цілісної і суверенної держави.

Тематика правового регулювання функціонування сектору безпеки і оборони України у різні часи була досліджена у працях багатьох авторитетних вчених, а саме: Бутенка М., Дороніна В., Калашникова В., Карпенка М., Кулак Н., Марченко М., Огаркова Н., Піскуна І., Пилипчука В., Полякова С., Пономарьова С., Прохоренка М., Тимошенко В., Хворостянкіна А., Цвіка М. та інших, проте враховуючи вимоги часу, нормативно-правовий масив, що регулює означений сектор, потребує постійного оновлення і вдосконалення, зокрема, це стосується понятійно-категоріального апарату.

Метою дослідження є визначення сутності та змісту окремих понятійних дефініцій нормативно-правових актів, що регулюють сектор безпеки і оборони України.

Початок сутнісного етапу забезпечення національної безпеки України пов'язаний з ініціативним залученням громадянського суспільства до виконання завдань безпекового і оборонного гатунку. Свідченнями цього стали: швидка організація виникнення добровольчих батальйонів та їх практичне застосування на Сході України; активне формування сил місцевої самооборони; могутній волонтерський рух; розгортання структур інформаційного спротиву пропагандистським впливам противника; імплементація цінностей патріотизму в духовно-культурне життя населення тощо. Суспільною реальністю стала силова реакція громадянського суспільства на виклики й небезпеки, що загрожують самому існуванню незалежної й суверенної України.

В Україні відбулося принципове зміщення акцентів у розумінні національної безпеки. Головним суб'єктом її забезпечення стає сектор безпеки та оборони, що

поєднує державні органи управління, державні збройні формування та структури громадянського суспільства, зацікавлені у вирішенні безпекових та оборонних завдань. В Україні, яка прагне стати демократичною, відбулася певна демократизація безпекової діяльності, чого не спостерігається в авторитарних країнах. Якщо раніше національна безпека трактувалась як стан захищеності національних інтересів, то зараз (з подачі громадянського суспільства) – як стан захищеності національних інтересів та цінностей.

Теорія і практика створення понятійного апарату національнобезпекового законодавства України динамічно розвивається. Предметом наукових досліджень та публічних дискусій є методологічні, інституційні, державно-управлінські, суспільно-компенсаційні аспекти гарантування національної безпеки та обороноздатності.

Як вже зазначалось у відповідному контексті, проблема визначення відповідних концептуальних категоризаційних понять є надзвичайно важливою, оскільки, досліджуючи їх окремо та співвідносячи один з одним, здається можливим надати комплексні теоретичні чи практичні рекомендації щодо оптимізації роботи відповідних державних інститутів, що уповноважені забезпечувати стан захищеності держави.

Насамперед, доцільно зазначити, що А. Колодій звертає увагу на правове регулювання як на один з багатьох аспектів дії права у суспільстві, яке характеризує спеціальною юридичний, а не інформаційний, орієнтаційний чи мотиваційний вплив на поведінку і діяльність суб'єктів права [1, с. 42].

Вважаємо, що саме ця орієнтація визначає найважливіші функції правового регулювання та його соціальну роль у житті держави, що дозволяє зробити висновок, що правове регулювання у сфері безпеки і оборони відбувається певним чином: закріплювати та захищати нові суспільні відносини (наприклад, створення додаткових пільг та переваг для суб'єктів сектору безпеки та оборони та визначення нових прав у правовій сфері їхньої діяльності), заборона певних суспільних відносин і поведінки (наприклад, нормативне визначення ухилення від призову як кримінально-карного діяння або позиціонування державної зради чи посягання на територіальну цілісність як злочинів проти основ національної безпеки); зміни характеру відносин у певній сфері (наприклад, можливе надання додаткових функцій Службі безпеки України, що гіпотетично дозволить здійснювати превентивні, попереджувальні чи забезпечуючі заходи як уповноваженому суб'єкту, що володіє певним санкційним інструментарієм).

Водночас, самі понятійні категорії з правового регулюючого масиву сектору безпеки і оборони також тлумачаться вченими неоднозначно, оскільки кожен науковець надає нового забарвлення виокремленням нових ознак кожного терміну чи поняття.

Так, поняття «сектор безпеки і оборони» застосовується дедалі ширше, зокрема, й у контексті реалізації прийнятої Стратегії національної безпеки України. На жаль, у багатьох наукових джерелах це поняття трактується неоднозначно, звужено, або навпаки – занадто розширено. Крім того, у наукових джерелах є спроби охопити ним всю систему національної безпеки держави або підмінити це поняття іншим, або звести його лише до однієї сфери (воєнної) чи структурного компонента (суб'єкта забезпечення воєнної безпеки) [2, с. 49; 3, с. 8].

Цілком слушно і змістовно зазначив С. Поляков, що неможливо, щоб суб'єкти сектору безпеки і оборони України діяли в повній правовій відомчій ізоляції або приховано, оскільки в будь-якому разі основні принципи та напрями все одно визначаються безпосередньо вищим законодавчим органом – Верховною Радою України та вищою посадовою особою держави – Президентом України [4].

Водночас, розглядаючи питання тлумачення та змістовного наповнення поняття «сектор безпеки і оборони», як вбачається, найбільш ґрунтовними з даного питання є погляди С. Пономарьова, викладені у дисертаційному дослідженні, присвяченому організації функціонування суб'єктів сектору безпеки і оборони. Виходячи з основних, концептуально визначених типів безпеки, що панують у вітчизняних наукових колах, автор пропонує виділити такі основні елементи безпекового середовища:

- 1) особиста безпека громадян, що забезпечується правоохоронними органами;
- 2) державна безпека – забезпечується правоохоронними та державними органами спеціального призначення з правоохоронними функціями;
- 3) військова безпека – забезпечується суб'єктами оборони України [5, с. 306].

Автор також позиціонує тезу, що відносини, пов'язані з державним регулюванням сфери безпеки і оборони, є предметом адміністративного права, оскільки виникають між суб'єктами публічної влади, регулюються адміністративно-правовими нормами, є управлінськими, виконавчими та публічними, мають службовий характер [5, с. 392].

Отже, як вбачається, виходячи з наведеної позиції, правовим регулюванням сектору безпеки і оборони є спектр регламентованих державою нормативно-правових актів, що встановлюють основи функціонування суб'єктів, що здійснюють заходи із забезпечення державної та військової безпеки, а також особистої безпеки громадян.

Проте, слід зауважити, що «компенсаційні можливості» національно-безпекового законодавства, не можуть бути статичними та постійними в часі. Українська держава як суб'єкт гарантування національної безпеки, має постійно здійснювати необхідні організаційно-правові перетворення у сфері національної безпеки, посилюючи власний статус головного суб'єкта національнобезпекової діяльності, але спираючись при цьому на безпеково-оборонний потенціал власне громадян [6; 7].

Отже, виходячи з аналітичного підходу науковців до визначення комплексу понятійних елементів «правового регулювання сектору безпеки і оборони України», а також результатів аналізу нормативно-правових актів у відповідній сфері правовідносин, видається можливим обґрунтувати положення про те, що поняття правового регулювання національнобезпекових відносин охоплює як законодавчо встановлені механізми функціонування національних суспільних процесів, так і коло суб'єктів захисту держави від усіх форм і видів небезпек, насамперед, зовнішнього характеру, а також сукупність нормативно-правових актів та програмних документів, які визначають зміст діяльності, спрямованість, основні повноваження означених суб'єктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колодій А. Національна єдність і патріотизм як чинники національної безпеки. Національна безпека України: конференція українських випускників програм наукового стажування у США. 2004. 16-19 вересня. Київ: Стилос, 2004. 117 с.

2. Смолянчук В. Ф. Національна безпека України: термінологічний баласт чи державотворча необхідність. *Суспільно-політичні процеси: науково-популярне видання*. 2017. № 2-3. С. 47-54.

3. Ларін С. В. Захист національних цінностей у сфері національної безпеки України: автореферат дис. ... к.н.д.у. спец.: 25.00.01 – теорія та історія державного управління. Івано-Франківськ, 2017. 21 с.

4. Поляков С. Ю. Особливості статусу та місце Збройних Сил України у структурі сектора оборони держави. *Часопис Київського університету права*. 2013/3. URL: <http://surl.li/unoc> (дата звернення: 15.05.2023).

5. Пономарьов С. П. Адміністративно-проавове забезпечення діяльності сектору безпеки і оборони України: дис. докт. юр. наук : 12.00.07. Дніпро, 2018. 511 с.

6. Буркинський Б. В., Степанов В. Н. Національні цінності і інтереси України (методологічні і прикладні аспекти дослідження). URL: <file:///C:/Users/ADmin/Downloads/156-Article%20Text-162-1-10-20180514.pdf> (дата звернення: 15.05.2023).

7. Петрочко Ж. Національні цінності як сучасний державницько-суспільний пріоритет України. URL: [file:///C:/Users/ADmin/Downloads/Tmpvd_2017_21\(2\)_15.pdf](file:///C:/Users/ADmin/Downloads/Tmpvd_2017_21(2)_15.pdf) (дата звернення: 15.05.2023).